

Outi Hakkarainen

FM, Asiantuntija, toimintaympäristön analyysi
Kehitysyhteistyön kattojärjestö Kepa ry

Kestävä rauha Somaliaan – Mikä on diasporan rooli?

Asiasanat: Somalia, diaspora, kansalaisjärjestöt, kansalaisyhteiskunta, kehitysyhteistyö, media, rauha

Kestävän rauhan rakentaminen ei ala siitä, kun konflikti ratkeaa tai sota päättyy rauhansopimukseen. Rauhan perustaa vahvistetaan tai murretaan läpi konfliktien. Avustustyöntekijät, kansalaisjärjestöt ja muut konfliktialueen toimijat vahvistavat tai heikentävät väistämättä, suoraan tai välillisesti, ihmisten välisiä jakolinjoja. Yhteiskunnan rakenteet elävät ja muoutoutuvat murroksessakin.

Olen saanut elää rauhanomaisessa yhteiskunnassa, eikä minulla ole kokemusta konfliktialueilta. Olen kuitenkin saanut kuulla ja oppia ihmisiltä, jotka elävät tai toimivat konfliktialueilla tai ovat joutuneet lähtemään sodan alta pakoon. Toimitan Kepassa kirjaa kansalaisjärjestöjen roolista rauhan rakentamisessa. Kirja julkaistaan toukokuussa yhdessä Into Kustannuksen kanssa. Somalia on yksi teoksen viidestä esimerkkimaasta.

Somalialaisia pakolaisia alkoi saapua Suomeen 1990-luvun alussa. Turvapaikan saaneilla oli valtava tarve auttaa perheitään kotimaassa. He elivät säästäväisesti, lähettivät rahaa ja alkoivat etsiä keinoja tukea laajemmin sodan keskellä edelleen asuvia somalialaisia. Tästä käynnistyi näihin päiviin asti jatkunut ja laajentunut tarina, josta somalidiaspora voi olla ylpeä.

Suomen somaliyhteisö on kansainvälisessä vertailussa onnistunut poikkeuksellisen hyvin rakentamaan keskinäistä vuorovaikutusta ja yhdistämään eri alueilta tulleita somalialaistaustaisia järjestöjä ja ihmisiä. Yhteisö on pystynyt toimimaan yhdessä, vaikka jotkut klaanit ovat olleet Somalian sisällissodassa eri puolilla.

Konkreettisia tuloksia syntyi. Vuonna 1996 rekisteröitiin Suomen Somaliliitto (nyk. Suomen somalialaisten liitto) ja vuonna 2009 Suomen Somalia-verkosto. Sitä ennen verkosto toimi viitisen vuotta siten, että sen tilijärjestönä oli Solidaarisuus. Onnistuneeseen tarinaan kuuluukin myös suomalaisten kansalaisjärjestöjen tuki somalidiasporalle ja pitkäjänteinen yhteistyö.

Luottamuksen rakentaminen eri toimijoiden kesken oli erityisen tärkeää verkoston alkuvaiheessa. Nykyisin verkostolla on 29 jäsenjärjestöä, joiden joukossa myös suomalaisia järjestöjä, kuten Solidaarisuus, Kirkon Ulkomaanapu ja Viestintä ja Kehityssäätiö Vikes. Yhdeksän jäsentä on mukana verkoston kehitysyhteistyöhankkeissa.

Kehitysyhteistyö on diasporalle tärkeä väylä tukea toimeentuloa Somaliassa ja vahvistaa kestävän rauhan perusteita. Esimerkiksi Somalia-verkoston kehitysyhteistyössä rauhalla on suuri merkitys. Verkoston kolme kehitysyhteistyöhanketta liittyvät ympäristön katokeyvyn ja terveyspalvelujen parantamiseen, mutta niissä on mukana myös rauhanomaisen yhteiskunnan rakentamisen elementtejä.

Verkosto on kehittänyt innovatiivisen yhteistyömallin. Kussakin hankkeessa on mukana verkoston jäsenjärjestöjä, niiden kumppanijärjestöjä hankealueilla sekä muita suomalaisia ja paikallisia yhteistyötahoja, kuten yliopistoja ja oppilaitoksia. Paikalliset kumppanit valitaan eri alueilta, jotta alueiden välinen yhteistyö lisääntyy ja eri toimijoiden välille syntyy keskusteluyhteyksiä.

Hankkeissa on vahva paikallinen omistajuus, kohdealueen ihmisten omat toiveet kuuluvat suunnittelussa. Tavoitteena on vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa, parantaa ihmisten kykyä vastata elinympäristössään tapahtuviin muutoksiin ja edistää vuorovaikutusta eri klaanien välillä. Yhteistyössä kyläpäälliköiden ja uskonnollisten johtajien kanssa edistetään rauhan- tahtoa.

Joulukuussa 2017 pidetyssä Siirtolaisuus- instituutin diaspora-seminaarissa Somalia-verkoston hallituksen puheenjohtaja *Abdulkadir Abdi* painotti, että he ovat kuitenkin somalialaisia, vaikka ovatkin maan ulkopuolelta. Suomen somalialaisten on mahdollista toimia alueilla, joille länsimaiset ihmiset ja kansalaisjärjestöt eivät voi mennä. Juuri noilla alueilla ovat myös suurimmat ongelmat. Hän kertoi esimerkin eri alueiden järjestöjen yhteyden vahvistumisesta. Keskisen Somalian kärsittyä kuivuudesta, siirtyi sieltä ihmisiä pohjoisemmaksi yhteistyökumppaneiden luokse turvaan.

Abdi painotti, että verkoston työssä pyritään edustamaan kaikkia somalialaisia. Verkosto ei osallistu paikalliseen politiikkaan, ja rauhan rakentaminen on läpileikkaavaa toimintaa. Verkosto on saanut yhteyden moniin ikäryhmiin ja onnistunut edistämään rauhaa paikallisesti.

Myös monet muut somalialaistaustaiset diasporajärjestöt tekevät kehitysyhteistyötä. Suomalainen somalialaisten yhteisö on 1990-luvun lopulta alkaen osallistunut ulko- ministeriön tukemaan kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhön.

Rahälähetykset ovat toinen diasporalle tärkeä keino tukea toimeentuloa ja vakautta Somaliassa. Jokapäiväisen selviytymisen lisäksi rahat kanavoituvat myös somalialaisen yhteiskunnan jälleenrakennukseen. Rahälähetysten volyyymi on niin merkittävä, että julkinen kehitysapukin kalpenee sen rinnalla.

Rahälähetyksillä on valtava merkitys Somalian taloudelle. Niiden on arvioitu kattavan noin kolmanneksen Somalian bruttokansantuotteesta. Lähetyksistä on tullut tärkeä köyhyyttä vähentävä instrumentti ja avaintekijä kestävä kehityksen edistämiseksi. Diaspora myös investoi kehityshankkeisiin, poliittiseen aktivismiin ja yritystoimintaan.

Suomalaisen somalidiasporan pitkän linjan aktiivinen toimija, nykyisin Mogadishussa työskentelevä *Abdirizak Mohamed* pohtii Kepan "Rauhaa rakentamassa? Kansalaisjärjestöt hauraissa maissa" -kirjassa diasporan kapasiteettia toimia. Somalidiasporalla on tietoa, taitoa ja kontakteja vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa Somaliassa. Se pystyy osallistamaan toimintaan, kuuntelemaan paikallisyhteisöjä, löytämään uutta potentiaalia ja yhteyksiä

epävirallisiin ja innovatiivisiin yhteisöraken- teisiin perinteisten ohella.

Diaspora voi vuoropuhelulla luoda luot- tamusta demokraattisiin prosesseihin. Lisäksi diasporan kansainväliset yhteydet ja verkottuminen monipuolistavat ja laajentavat yhteistyötä ja moninkertaistavat vertaistuen mahdollisuudet. Rohkealle toiminnalle tarvitaan myös rohkeat ja ketterästi toimivat resurssit. Mohamed tunnistaa diasporan rahälä- hetysten merkityksen, mutta painottaa myös institutionaalisen julkisen tuen tarvetta.

Mikään diaspora ei luonnollisesti ole ho- mogeeninen joukko, jolla on yhtäläinen suh- de kotimaahan. Diasporan sisällä on erilaisia kokemuksia kotimaan konfliktista ja sen jäsenten uudessa kotimaassa viettämä aika vaihtelee, kuten myös poliittiset näkemykset ja suhde konfliktiin.

Somalialaistaustainen tutkija *Idil Osman* Lontoon yliopistosta haastoi aikaisemmin mainitussa seminaarissa romantisoitun nä- kemyksen diasporasta. Hän painotti, että di- asporasta löytyy myös synkempi puoli, vaikka toki myös paljon mahdollisuuksia. Hän puhui diasporan vahvasta ja etuoikeutetusta ase- masta somalialaisissa tiedotusvälineissä ja diasporan kytkeytymisestä konfliktin dyna- miikkaan niiden kautta. Diaspora siirtää siten konfliktia eteenpäin, tekee siitä ylikansallista.

Viestintävälineet antavat tilan keskenään ristiriitaisille poliittisille, uskonnollisille ja klaanipohjaisille ideologioille. Diasporan hal- linnassa olevalla medialla on merkittävä ase- ma somalialaisessa tiedotusvälineiden ken- tässä. Diaspora omistaa niistä valtaosan tai on mukana enemmistöosakkaina tai sijoittajina. Somalidiaspora on käyttänyt viestintäteknol- ogian kehittymistä taidokkaasti hyväkseen, ja voi myös kiihdyttää klaanikonfliktia rahoitta- malla tiettyjä osapuolia.

Osman luokitteli alustuksessaan somali- diasporan kahteen ryhmään: rauhan agent- teihin (agents of peace) ja häiriköiksi (spoilers). Ensimmäiseen kuuluu etenkin naisia ja enenevässä määrin nuoria, joilla ei ole taak- kanaan konfliktin kokemusta. Toinen ryhmä ei näe tarvetta muuttaa vallitsevaa tilannetta, vaan siinä ovat esillä yritystoimintaan ja klaa- neihin liittyvät intressit. Monet voivat toimia molemmissa ryhmässä, tilanteesta riippuen. Tavoitteena tulisi Osmanin mukaan olla se, että rauhan ymmärrettäisiin tarjoavan soma- lialaisille parempaa turvaa kuin oma klaani. Hän esitti, että rauhaa kohti kulkemisessa on kansalaistoiminnalla tärkeä rooli ja että sen keskinäisiä linkkejä tulisi vahvistaa. Tätä työtä Suomen somalidiaspora onkin jo monia vuo- sia ansiokkaasti tehnyt.

Diaspora myös muuntuu uuden sukupol- ven myötä. Nuorilla on oma tapansa ajatella ja

toimia, heidän identiteettinsä on aikaisempaa moniulotteisempi ja he toimivat valtamedian sijaan sosiaalisessa mediassa. Siellä on mahdollisuus tuoda esiin asioita eri tavalla. Monet diasporanuoret ovat järjestäytyneitä erilaisissa verkostoissa. Osman kannusti identifioimaan näitä eri Euroopan maissa toimivia verkostoja ja tukemaan niitä. Tähän ei vaadita paljoa rahaakaan. Uuden diasporasukupolven rooli todettiin seminaarissa kaiken kaikkiaan kiinnostavaksi. Nuorilla ei ole vastaavaa perinnelastia kannettavanaan kuin edellisellä sukupolvella, vaikka he oman klanitaustansa tuntevatkin. Klaanijärjestelmä ei sinänsä ole ongelma, vaan se historiallinen painolasti,

jonka mukaan tietyt klaanit määritellään paremmiksi kuin toiset.

Kestävän rauhan saavuttamisen näkökulmasta diasporalla on siis monia, osin ristiriitaisia ja muuntuvia rooleja. Diaspora on kotimaahan palattuaan tavallisesti paremmin koulutettua kuin sodan aikana Somaliasa asuneet ja sijoittuu siten paikallisväestöä useammin yhteiskunnalliseen eliittiin. Paikallisten yhteisöjen olisi opittava hyväksymään diasporan paluu. Diasporan tulisi puolestaan ymmärtää se, ettei sillä ole vastauksia kaikkiin kysymyksiin. Rauhanomaisen yhteiskunnan rakentamisessa olisi molempien osapuolten tarkasteltava omaa toimintaansa.

Linkit somalialaistaustaisten yhteistyöjärjestöjen nettisivuille:

<http://somaliliitto.fi/>

<http://www.somaliaverkosto.fi/fi/home/>

Lisätietoa tulossa olevasta kirjasta "Rauhaa rakentamassa? Kansalaisjärjestöt hauraissa maissa": https://intokustannus.fi/kirja/rauhaa_rakentamassa/

